

szerint nevezzük meg, vagy pedig egy célzatot szupponálunk neki. Háromdimenziós tárgynak, melyet ember és nem a természet alkotott, más ismerettani, fölfogási és ezért megvalósulási lehetősége nincsen.

Példákat is kellene fölhozni bizonyításunk illusztrálására. Ilyen a váza, mely nem a virág befogadására való, mégis csak egy folyadékot vagy más valamit fölfogni képes edény. A külső célzat ugyan háttérbe szorult, mondhatni elkorcsosult, de sohasem tűnhetik el, mert ez adja meg a lehetőséget a váza megvalósulására. Az a sok filigrán francia burnótszelence szintén nem kizárólag a pipázók számára, hanem a szépet kedvelők gyönyörűségére készült és mégis kénytelenek voltak a dohányzókra gondolni és mint szelencéket megvalósítani.

Változatlan érvényben áll fenn tehát a szükségszerűség, a külső célzat kielégítésének szabálya az iparművészetben. Csak megfelelő módon kell fölfogni a tételt. Mert midőn azt mondjuk, hogy az iparművészetben a szükségszerűség kisebb, nagyobb, vagy akár elenyésző, de mindig jelen van, nem azt értjük alatta, hogy az iparművészeti alkotások létrejöttét állandóan e szükségszerűség kielégítése okolja meg, ami egyenesen nonsens volna, hanem egyedül azt, hogy minden iparművészeti alkotás megvalósulási lehetősége szükségképpen egy külső célzat erősebb vagy halványabb megvalósításához van kötve.

NÁDAI PÁL: MŰKEDVELŐK.

Dear Emilly! — így hívják Angliában a megcsontosodott műkedvelő-dámát. Ismerjük őt, ha máshonnan nem, hát a kontinens penzióiból, ahol naphosszat ül galamböszen és türelmesen s Uncle Samnak egy mellényt hímez.

Szidja a világot, e mai fiataliságot, a nőket, akik szavazni akarnak, ahelyett hogy horgolnának, nem úgy, mint ő, szegény Dear Emilly, aki hegyesre csücsörítette a száját és rövidlátóra ráncolta a szeméit a várakozásban és a mellényhímzésben. Közben mást is csinál. Lloyd George-ot szidja és vízfestményekkel díszíti Longfellow költeményeit. Az amerikaiak becsületében gázol és egy bársonypárnába lantot éget. Ő, szegény Dear Emilly, hogy sajnáltalak és szerettelek, hogy mosolyogtam naív művészeteden a kis német penziókban, mialatt én az angol nyelv kiejtését lestem ajkaidról és te Uncle Sam-ra gondoltál! De Dear Emilly meghal és nem lesznek többé követői a hímezett mellények világában. A kedves Milly kisasszony — legalább így mondja Muthesius — az utolsó bölények közül való, akik még ily világi haszontalanságokra pazarolják idejüket. Az ő utódai — állítólag — már a lelküket finomítják, vagy kártyáznak, vagy ha mindenáron műkedvelőkké válnak, hát hasznos apróságokra váltják fel a bennük szunnyadó ösztönöket és kis gyermekruhát szabnak, frómappába virágot préselnek, papírvágókést faragnak és miegymás.

Muthesiusnak valószínűleg igaza van. Hiszen minden tankönyv tudja már, hogy a kontinens

iparművészeti oktatása mi minden hasznosat és szépet kapott az angol műkedvelő-oktatóktól, mennyi anyagismeret, mennyi célszerűségre-gondolás, mennyi szoliditás származott át ebből egész mai kézművességünkbe. Ha azonban ebben a most megnyílt Műkedvelőkiállításban járunk az Iparművészeti Társulat tárlatán, egy kis csalódás érhet bennünket éppen a külföldi s leginkább az angol részben. Még nem igen látjuk az új műkedvelés csodáit. Egyetlen egy trébelt bronztálcát nem számítva, mely Miss Dunn kezének energiáját hirdeti, csupa olyan apróságot kapunk, amely érdektelen, lendület nélkül való, szóra alig érdemes. Játékok, melyeknél jobbak a mi bazári tucat-holmijaink, hímezések, melyek fájdalmasan emlékeztetnek a vidéki polgári leányiskolák évvégi záróünnepére. Ne sírjon, kedves jó Milly kisasszony, a világ nem halad olyan rohamlépésekben, mint azt az öreg angol missek hiszik.

Visszont éppen eleget javult a kontinens és a magyar műkedvelő ízlése ahhoz, hogy sok szépet lehessen várni. Olyan hímezések, batikok, festett dobozok, könyvkötések sorakoznak, váltakoznak itt tarka képben az üveg alatt, hogy senki sem gondolhat szívszorongva ezek láttán a születésnapja reggelére, amik a műkedvelő-unokahúgszáma a dicső hajnalhasadást jelentik. Azt, hogy ő műkedvelő-iparművész, senkinek sem kell ma már eltagadnia, mert ez senkit sem jogosít fel csendes mosolygásra, legkevésbé a hivatásos iparművészt. A kérdés alighanem egész esztétikai fejlődésünkön kívül a modern nő társadalmi helyzetével és vágyaival függ össze. Nevelésének felületességei egyéni elmélyülésre készítetik, labilis helyzete

egy kínálkozó fix ponton ragadja meg az életet, intelligenciája mennél fejlettebb, annál parancsolóbban sugallja neki: igyekezzél hasznossá tenni létedet és még esztétikai hívságokba is ezt a hivatásodat kapcsolod bele. A mai háztartáson belül élő nő, ha művelt és érzékeny lélek, csak egy lépés választja el a künn dolgozó nőtől és ez a lépés szinte kínálkozik neki — a műkedvelő-tanfolyamon. Aligha van egy is, aki ne azzal az érzéssel fogná a ceruzát, a batik-szerszámot, a könyvkötőkést a kezébe, hogy bárcsak egyszer pénzt tudnék vele keresni és jól van az ügy, hogy ez a gondolat tüzeli, mikor a selyem, a szőnyeg vagy a bőr fölé hajol. Jól van és mennél közelebb jut az amatőr munkája a hivatásos iparművészethez ízlésben, használhatóságban, annál jobb, még ha az iparművészek kicsinyes rövidlátásból zúgolódnának is emiatt. Mert nincs a világon akkora tudás, mely ne az igazi tudósok helyzetét javítaná s akármekkorát gyarapszik a közizlés, ennek mindig a sarlatánok pusztulása és az értékes művészet értékének a javulása lesz a következménye.

Ez a mostani kiállítás tehát nem beszámoló akar lenni, hanem buzdítás. Annak a két, három, vagy tízezer nőnek, aki maga is műkedvelő, szeretettel és törekvéssel az, a lehetőségek útját mutatja s ami ennél még becsesebb, a hivatása öntudatát akarja fejleszteni. Hogy közben milyen fokig jutottak el egyesek, az talán nem is nagyon fontos. Azt, hogy Benczúr Béláné „peddig-fonásai“ az ő „dilettáns“ volta ellenére különbek, mint a Budapesten bárhol kaphatók és hivatásos kézből kikerültek, azt nem a szembeállítás kedvéért esik jól konstatálni, hanem a példa buzdító ereje miatt. Ime, ez is olyan technika, mely szép is, nem is nagyon nehéz, értékesíthető is, mégis mily messze van mai műkedvelőink érdeklődése körétől.

A könyvkötés, úgy látszik, most kezd hódítani és számos jel szól a fokozódó érdeklődés mellett. Mily egyszerű volna kísérletképpen a leányiskolák felsőbb osztályaiba belevinni a tanítását. Hogy ezen a téren szívós kitartással meddig lehet vinni, azt Bató Viola könyvtáblái éppen a mesterségbeli részük jóságával bizonyítják. Általában a bőr feldolgozása (pénztárcák, tarsolyok, neszesszerek) meglepően művészi és olcsó produktumokkal szolgál itt — kivált a művésziskolák műkedvelő munkáiban — és színben, ornamentalsben, leleményben hogy elhalványulnak mellettük „díszmű-árusaink“ drága és fakó holmijai. A bőr valóban százféle művészi feldolgozásra kínálkozik, csak éppen arra az egyre nem, hogy párnát csináljanak belőle kantárszíjakkal és hegyes gombokkal s ha itt mégis van belőle

kettő-három, ez is példaadás, de — ellenkező irányban.

Míg az anyagok leleménye, sokfélesége örvendetesen szaporodik, addig egy anyag van, amelyet túlságosan belterjesen művelnek műkedvelőink s ez a textíliák anyaga. Bele lehet szédülni a kanapépárnák, a hímzett főkötők, a rojtos tarsolyok és a batikozott selymek sokaságába. Ha a kanapépárnák terén ma valaki kimondaná Budapesten a numerus clausust, akkor is jutna még mindenkinek a feje alá kettő-három. Már nem is a feje alá, hanem a háta alá. Nem is a háta alá... az isten tudja, hova, hiszen azt még senki sem tudta eldönteni, hova nem való a kanapépárna. Ó, Dear Emilly — lássa, a világ mégsem halad olyan rohamosan. Mily nagyszerű és kedves dolog volna (s melleleg mennyire hasznos), ha a nők megtanulnák a fémek domborítását, a karton ezerféle díszítését, a fafaragást és kihálásra ítélnék végre a kanapépárnát. Pedig, hogy a batiknak mennyi mindenféle egyéb alkalmazhatósága van egy jó polgári háztartásban, azt Rauscher Lujza, Kürthy György, Vizvári Mariska, Dörre Ida és mások készítményei, ernyői, mappái, selyemtárcái, tarsolyai választékosan nobiles formáikkal mutatják. A három iparművészettel is foglalkozó iskola: az Iparművészeti, a Képzőművészeti és az Iparrajziskola tevékenysége már sokszor méltatásra talál a folyóiratokban. De egészen új nevekkel találkozunk itt és éppen dilettáns-nevelésük néhány hónap alatt már olyan eredményeket mutat fel, ami kívánatosá teszi, mennél több ilyen tanfolyam létesítését és támogatását.

És még egy szót hadd szóljunk arról a stílusszeretetről és kitartásról, mellyel Zadbánszky Irén mutatkozik be régi magyar úridámak módjára felöltözött babáival. Egy külön vitrinában sorakoznak ők, pípesen, kecsesen, ragyogva a selymek és velourok sokaságában, násfákkal és kőöntyűkkel felcifrálva: történelem az üvegállványon. A fejeikért fél Budapest boltjait kellett bejárni, a hajuk más-más színű selyemből szálankint fonva, — évek munkája és szeretete egyesül ebben.

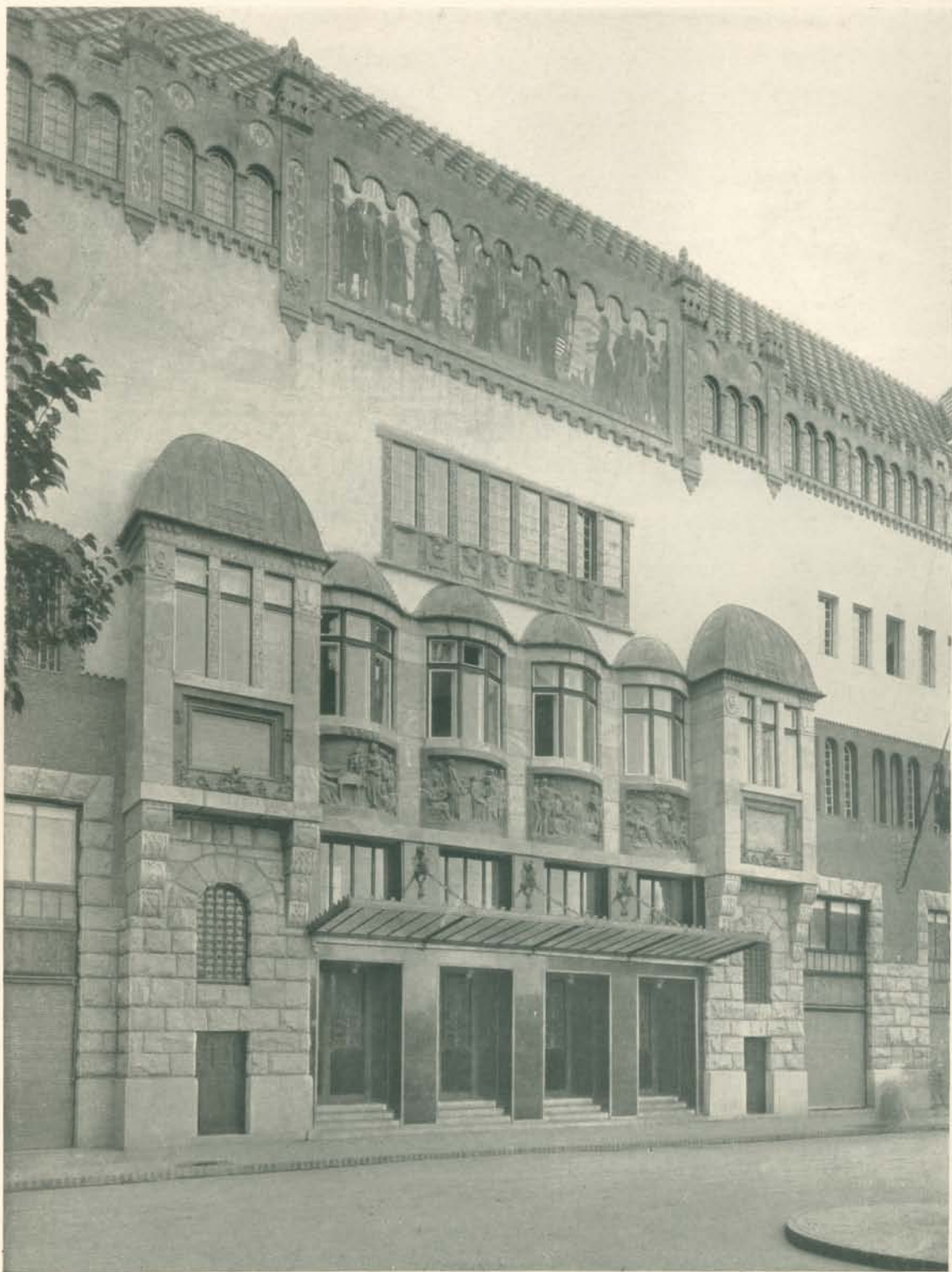
S ilyesmire csak a dilettáns-művész képes, vagy az, aki dilettantizmuson kezdte. Valóban ezek az amatőrök mind, mintha epigonjai volnának egy hajdani nagy művészetnek, mely nem az árát nézte a tevékenységének, hanem a célt szentesítette meg és a tevékenység lázas gyönyörében égett. Egy kicsit még tapogatózó, néha balkezes, máskor túllelkes és túlmagyaros, epigonok, de hát nem szégyenlik azt, hogy epigonok, nevelhetők, fogékonyak, megértik a maguk erejének képességeit, természetes határait s ez az ízléses belátás irányítja a fantáziájukat, mialatt serényen dolgoznak az ujjai.

454.

454. Marosvásárhely városháza és Közművelődési Háza.
Tervezte Komor és Jakab.

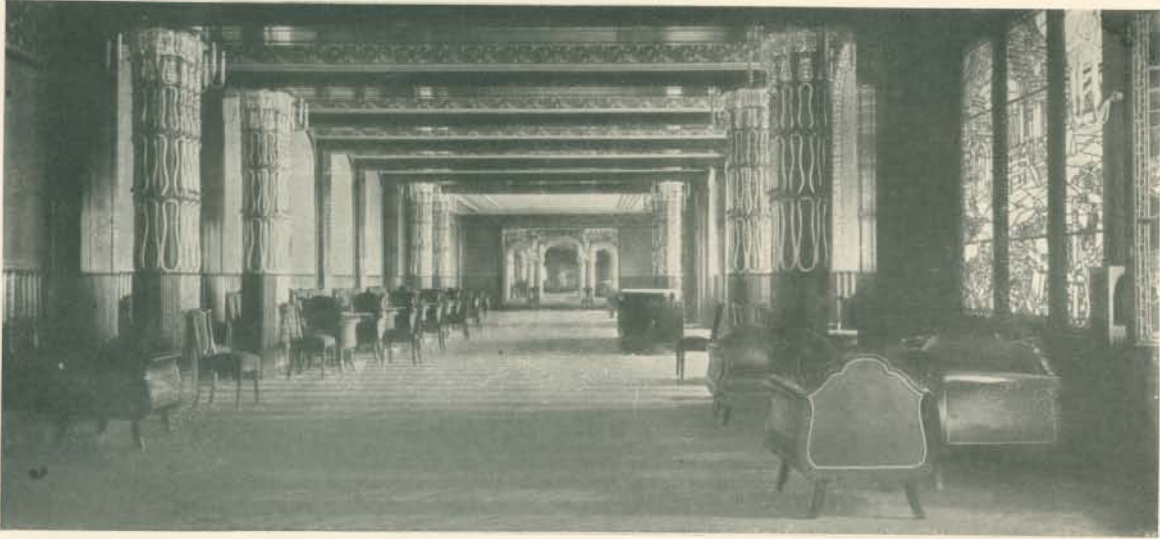
454. L'Hôtel de Ville et le Palais des Cultes à Maros-
vásárhely.

455.

455. A marosvásárhelyi Közművelődési Ház főkapuja.
Tervezte Komor és Jakab.

455. Entrée principale du Palais des Cultes à Maros-
vásárhely.

456.

457.

456—457. A marosvásárhelyi Közművelődési Ház étkező-
terme és előcsarnoka. Az előbbi Falus Elek, az utóbbi
Körösfői K. Aladár díszítette.

456—457. Buffet et vestibule au Palais des Cultes à Maros-
vásárhely.

458.

458. Körösfői K. Aladár: Székely népmese. A freskofestmény a marosvásárhelyi Közművelődési Ház előcsarnokában.

458. Fresque dans le Palais des Cultes à Marosvásárhely: Chansons populaires des Szeklers.

459.

459. Körösfői K. Aladár: Székely táltosok. A1 freskofestmény a marosvásárhelyi Közművelődési Ház előcsarnokában.

459. Fresque dans le Palais des Cultes à Marosvásárhely : Augures Szeklers.

460.

461.

460. Körösfői K. Aladár: A magyar kultúra apoteozisa. A marosvásárhelyi Közművelődési Ház mozaikja. Készítette Róth Miksa. — 461. A marosvásárhelyi városháza előcsarnoka.

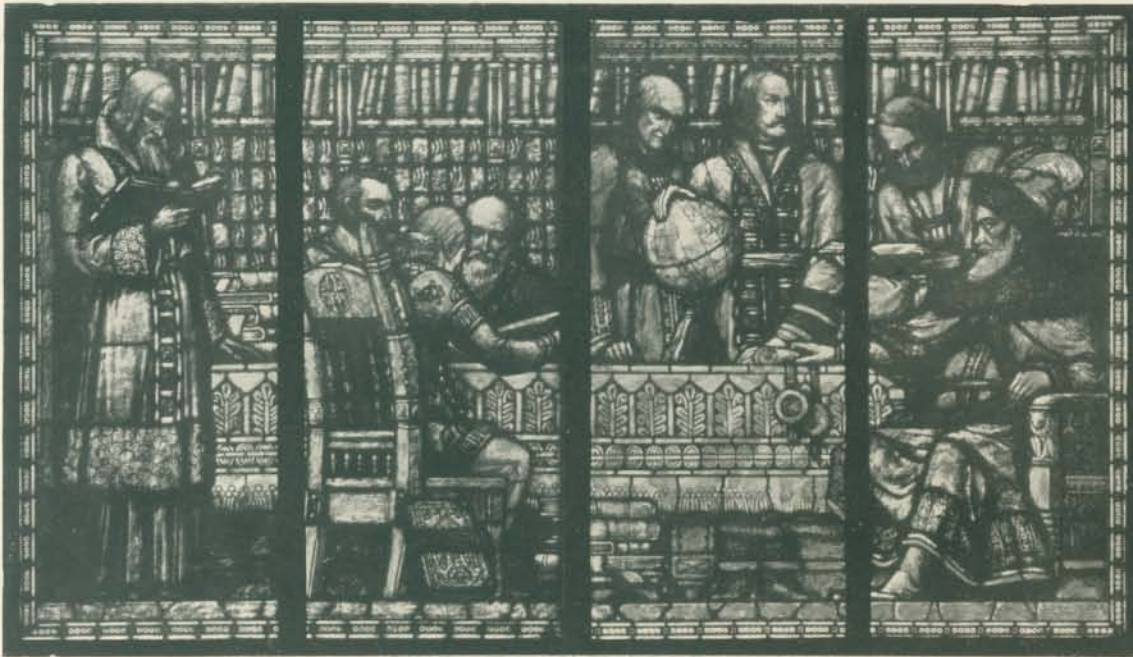
460. Apotheose de la Culture hongroise. Mosaïque dans le Palais des Cultes à Marosvásárhely. — 461. Vestibule de l'Hôtel de Ville à Marosvásárhely.

462.

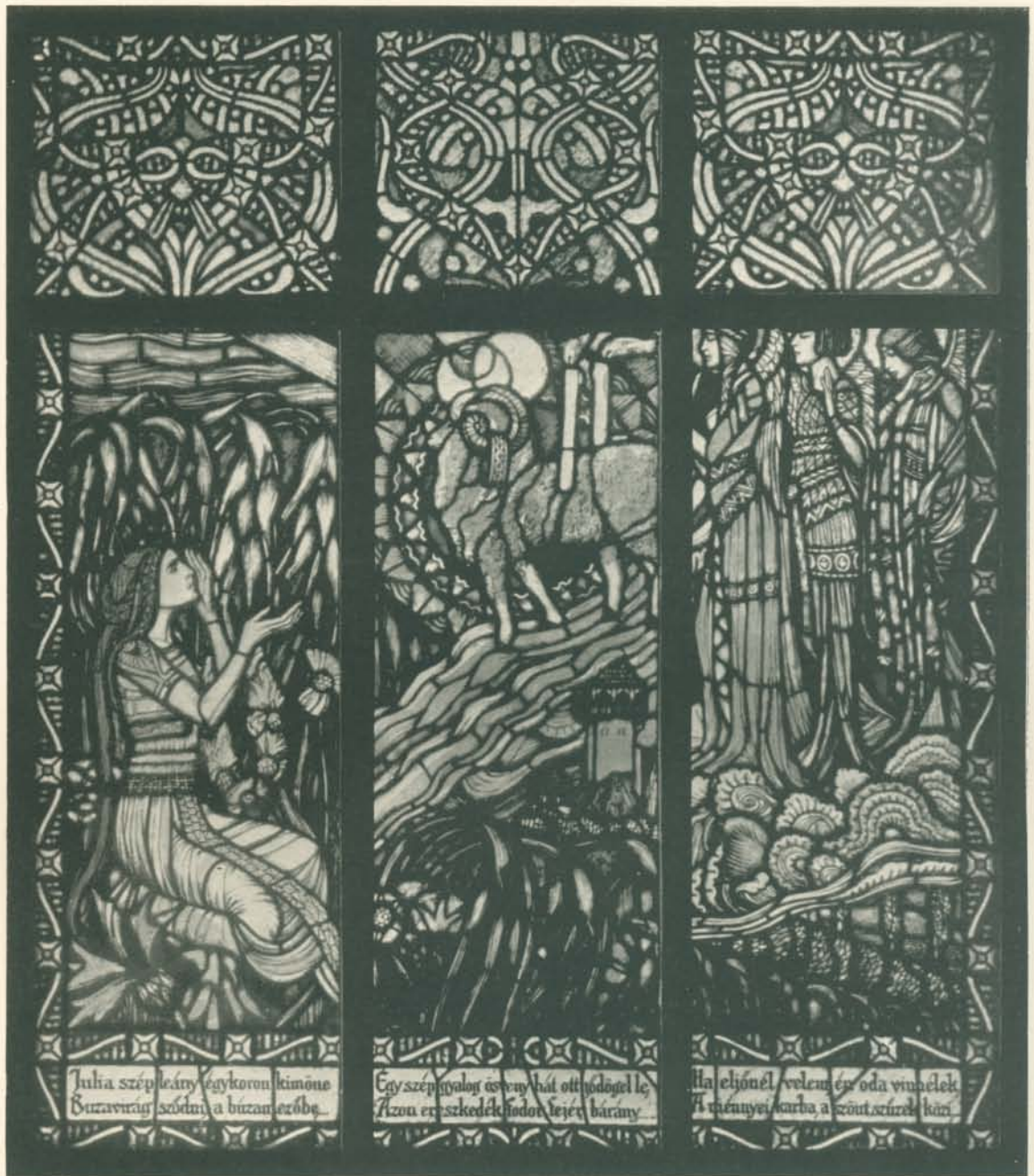
463.

464.

Róth Miksa: Mozaikképek a marosvásárhelyi Közművelődési Házban. 462. Egyházi zene. 463. Világi zene. 464. Bethlen Gábor kora.

462—464. Vitraux dans le Palais des Cultes à Marosvásárhely.

465.

JULIA SZÉP LEÁNY.

*Julia szép leány egykoron kimőne,
Búzavirág sződni, a búzamezőbe,
Búzavirág sződni, koszorúba kötni,
Koszorúba kötni, magát ott mulatni.*

*Egy szép gyalogösvény, hát ott jödögel le,
Azon ereszködék fodor fehér bárány,
A napot s a hódat sarva között hozván,
A fényös csillagot a homlokán hozta.*

*Meg ne ijeggy töllem Julia szép leány,
Mett most esett héja szüzek seröginek,
Ha eljönél velem, én oda vimmélek,
A ményei karba, a szőnt szüzek küzi.*

465. Nagy Sándor: A marosvásárhelyi Közművelődési Ház
üvegfestménye. Készítette Róth Miksa.

465. Vitraux dans le Palais des Cultes à Marosvásárhely.

466.

KÁDÁR KATA.

*Anyám, anyám, édös anyám!
Gyulai né édös anyám!
En évösöm Kádár Katát,
Jobbágyunknak szép leányát.*

*Nállunk jó újság van, de neköd rossz nagyon,
Mert Kádár Katának innár vége nagyon,
A te édösanyád ötöt elvitette,
Feneketlen tóba belé is vettette.*

*Egyiket temették ótár eleibe,
Másikot temették ótár hátamögi.
... A kettőből kinőtt két kápona-virág,
Az ótár tetején esszekapcsolóttak.*

466. Nagy Sándor: A marosvásárhelyi Közművelődési Ház
üvegfestménye. Készítette Róth Miksa.

466. Vitraux dans le Palais des Cultes à Marosvásárhely.

411

467.

BUDAI ILONA.

*Budai Ilona ablakba könyökle,
Haja, hogy ellenség rabol a környékbe.
Csak eszébe jut a kéncses kús ládája,
S kéncses kús ládáját hónya alá fogja.*

*Hát mint ha hallaná lovak dobogását,
S csakhamar letörszi hajadon kús lányát.
Hajadon kús lányája ijénképen sira:
„Anyám, édes anyám, ne haggy el az útba!”*

*Csakhamar elérte s oda nyugtá újját,
S hini kezdé szépön az ő kicsi fiát;
„Bizon nem mőnyök én, mett nem vótál anya,
Ha a löttél vóna, itt nem hattál vóna.”*

467. Nagy Sándor: A marosvásárhelyi Közművelődési Ház
üvegfestménye. Készítette Róth Miksa.

467. Vitraux dans le Palais des Cultes à Marosvásárhely.

468.

SZÉP SALAMON SÁRI.

Zsindelyfödél pattog,
Ló patkója csattog,
Elrepül egy angyal,
Fényes múlt a hajnal.

Egyszer csak azt látja,
Hogy a lidérc bánlja.
Nagyot sikolt, jajgat,
Az ég, a föld hallgat.

Liljomokra hullva
Feküdt a szép hulla,
Mellette kis lova
Allott szomorkodva.

468. Nagy Sándor: A marosvásárhelyi Közművelődési Ház üvegfestménye. Készítette Róth Miksa.

468. Vitraux dans le Palais des Cultes à Marosvásárhely.

469.

469. I. Ferenc József koronázása. A marosvásárhelyi Közművelődési Ház bronzreliefje, részben aranyozva, zománcozott díszítésekkel. Tervezte Körösfői K. Aladár, mintázta Sidló Ferenc, az aranyozást Vandrák László végezte, a zománcos díszítéseket készítette Hibján Samu.

469. Le couronnement de Sa Majesté François Joseph Ier, Roi de Hongrie. Relief en bronze dans le Palais des Cultes à Marosvásárhely, partie dorée, orné d'appliques émaillées.